

SUÇ VE CEZA

Tufan Gündüz

- Tuğrul Bey'in huzursuz, asabi ve kızgın olduğu her hâlimden belliydi. Başparmağında yay zihgiri gibi duran bakırdan yapılmış eğri büğrü yüzüğü hırsla ileri geri oynattı. O sırada bunu bir gören olsa Tuğrul Bey'in parmaklarındaki yakut, zümrüt, yeşim kaşlı yüzüklerin arasına sıkışmış duran o çirkin halkayla sürekli oynayışına hayret edebilirdi. Hâlbuki o bakır halka Tuğrul Bey'in saflığının ve samimiyetinin işareti gibiydi. Kimse hikâyesinin aslını bilmezdi ama duyanların anlattığına göre Hemedan'a ordusuyla birlikte girdiğinde Baba Tahir adlı bir dervişle karşılaşmış. Azıcık mecnun hâli de olan Baba Tahir, "Ey Türk, Allah'ın kullarına ne yapacaksın?" diye seslenince o da tevazu ile "Ne buyurursan." diye cevap vermiş. Baba Tahir "Muhakkak ki Allah adalet ve ihsan yapılmasını sever." ayetini okuyup "Allah'ın buyurduğunu yap." demiş, abdest aldığı ibriğin ucunu Tuğrul Bey'in avucuna koymuş. Tuğrul Bey de o bakır halkayı alıp bir yüzük gibi parmağına geçirmiş. O günden beri o yüzük parmağındaymış.

Bugün Tuğrul Bey'in kızgın hâlinin sebebi yüzük kadar sırlı değildi. Hazinedar, yüklü miktarda altın çalarken yakalanmıştı ve birazdan Tuğrul Bey'in huzuruna çıkarılacaktı. Sultan, bu en çok güvendiği adamlarından birinin böyle bir suç işlemesine o kadar çok içerlemişti ki gazabının nereye varacağını herkes kestirebilirdi. Bu yüzden bugün divanda Sultan'ın değil parmaklarına, ayakuçlarına bile bakmaya kimsenin cesareti yoktu. Çünkü oradakilerin hepsi birden Sultan'ın gazabına uğrayabilirdi. Herkes de bilirdi ki Sultan, etrafındaki adamlarını daima birbirine kefil edip birinin doğru veya yanlış hareketini diğerinin sorumluluğunda sayardı. Akıllı bir işe karşılık sınırsız ihsan da akılsızca bir suça karşılık gazap da aynı şekilde dağılırdı. Şimdi ortada bir suç varken ihsan beklemek ahmaklık olduğundan divandakiler o gün orda olmaktansa Seyhun'u geçerken atlarının tökezlemesini ve ırmağa tepetaklak yuvarlanmayı tercih ederlerdi.

Öyle ki Tuğrul Bey'in kalın kaşlarının altından kendilerini süzdüğünü hissettiklerinde göz ucuyla dahi olsa ona doğru bakamıyorlardı.

Nihayet çadırın kapısı açıldı. Hazinedar, dört ayaklı gibi emekleye emekleye kapıdan içeri girdi. Çadırın orta direğinin yanına gelince durdu, bir süre öylece kaldı. Tuğrul Bey eliyle "Doğrul!" işareti yapınca dizlerinin üzerine çöktü. Başını yana yıkıp, gözlerini yerdeki halıya kilitledi. Perişan bir hâldeydi. Saçı sakalı birbirine karışmış, üstü başı yırtılmıştı.

Tuğrul Bey ona tiksinierek baktı. Başını veziriazamı Amidü'l-Mülk'e çevirdi:

-Bizim devletimizin şevketi ve kudreti için ne gerekli hoca, diye seslendi.

Amidü'l-Mülk başını kaldırdı:

-Asker ve ordu sultanım.

-Asker ve ordu için ne lazım?

-Hazine.

-Hazine için ne gerekli?

-Ahali...

-Peki, ahaliye ne lazım?

-Şevketli ve kudretli bir devlet. Onun sayesinde ticaretini yapsın, kazancını genişletsin, vergisini versin.

-Güzel söyledin. Şimdi, bu alçak adam kendisine emanet edilen hazineden altın çalmakla kime zarar vermiş oldu?

-Ahaliye, orduya ve devlete... Hepsine birden.

-Peki bu dediklerini hazinedar bilmez mi?

-Bilir.

-O zaman söyleyin bakalım bu alçağın suçunun cezası nedir?

Oradaki herkes birbirine baktı. Aslında herkesin dilinin ucunda idam sözü vardı ama kimse ilk söyleyen olmak istemiyordu. Çünkü hazinedar aslında iyi bir insandı. Kimseye ziyarı dokunmazdı. Üstelik âlim ve zahit bir kişiydi. O zamana kadar devlet malına bir miskal kadar dahi zarar verdiğini kimse duymamıştı.

-Bu alçağın cezası nedir, diye kükredi Tuğrul Bey.

Kızgınlığı o raddeye varmıştı ki divanda bulunanlardan hiç kimse onun hid-detinden pay almamak için göz göze bile gelmeye korkuyordu. Dahası hazinedarla yıllarca yoldaşlık etmiş olmanın getirdiği vefa duygusuyla kimse ona bir ceza biçemiyordu. Ola ki kendi dediği olursa yoldaşının kanında eli olacağından çekiniyor, rüyada görse hayra yormayacağı bir durumu şimdi ölçüsüzce

karşlamak istemiyordu. Divanhanede sessizlik sürerken utancından zemindeki taşların üzerinden gözlerini ayıramayan hazinedar başını kaldırdı:

-İdam, diye mırıldandı.

Bu hükmün bizzat hazinedar tarafından dile getirilmiş olmasına herkes şaşır-
dı. Nasıl oluyor da bir adam kendi hakkında idam kararı verebiliyordu? Ha-
zinedara ölüm öncesi cesaret mi gelmişti? Hâlbuki onda cesarete dair hiçbir
emare de yoktu. Korkudan tir tir titriyor, bacaklarının arasındaki ıslaklığı
saklamaya çalışıyordu. Boynu öne doğru kendiliğinden kırılmış, gözleri taş
zemine yapışmış hâlde besbelli ki biraz sonra boynuna doğru inecek olan
baltayı bekliyordu. Biliyordu ki artık can kafesinin kapısı açılmış, hayat kuşu
bedeninden ayrılmak için eşikte bekler olmuştu. Suçu bu kadar sabitken tevil
edecek hâli yoktu tabii ki. Bir kadıdan daha çok fıkıh bilir, bir fakihden daha
iyi şerh yapabiliirdi. Devlet hazinesinden çalınan her akçede bir yetimin hakkı
olduğunu, cezasının ahalinin ortasında kamçılanmakla, eşeğe ters bindirilip
çarşı pazarda dolaştırılmakla geçiştirilmeyeceğini de elbette biliyordu. Yine
de nasılsa bir deli cesareti mi gelmişti de herkesin sustuğu bir anda hüküm
ağzından dökülürmüşü? Artık olan olmuştu. Bundan sonra sadece Tuğrul
Bey ile hesaplaşabilir, sadece ona son sözlerini söyleyebilirdi.

Herkes şaşkınlıkla birbirine ne dedi, kim dedi diye fısıldarken Tuğrul Bey:

-Bir daha söyle de herkes duysun, diye seslendi.

Hazinedar başını kaldırdı. Yüksek sesle:

-Suçum idamdır ey hükümdar, dedi.

Kapının eşiğinde bekleyen nöbetçilerden ikisi hazinedarın yanına geldi. Kolla-
rından sert bir şekilde tutup başını yere doğru bastırdılar. Nefesi kesilecek gibi
oldu. Bütün gücünü toplayıp bağırdı:

-Lakin bu hükmü vermek sizi saadete eriştirmez!

Tuğrul Bey alaycı gülümsedi:

-Niye?

Hazinedar bir şeyler söyledi ama ne dediği anlaşılmadı. Tuğrul Bey nöbetçile-
re serbest bırakın işareti yaptı. Nöbetçiler onu bırakıp eşiğe döndüler. Hazine-
dar nefesini topladı:

-Evvla, ben devlet hazinesinden çalmadım, zinhar. Benim aldığım kısım hazi-
nedeki sizin payınızdı ki bu da suçtur. Benim hükmümü buna göre veriyorsan-
ız ki bu da doğrudur. Lakin...

-Lakin?

Hazinedar nefesini toparladı bir süre:

-Lakin bir sorum var.

-Sor.

-Böyle bir suçu siz doğunun ve batının sultanına karşı değil de bir kethüdaya karşı işleseydim, o bana ne yapardı acaba?

Tuğrul Bey gülümsedi:

-Elbette o da öldürülmeni isterdi.

-O hâlde, dedi hazinedar yumuşak bir ses tonuyla: “Sultan’ın büyüklüğünün ve şefkatinin ben fakire ne faydası var? Bir kethüda gibi hüküm verecekseniz sultanlık niye?”

Tuğrul Bey bir anda şaşırıldı. Hazinedar fırsatı yakalamışken devam etti:

-Şimdi beni idam ettirmekle kethüda ile aynı seviyeye inmenize gönlüm razı değil. Suçu size karşı işlediğimi itiraf ediyorum ve affımı istiyorum. Sultanlık affetmeyi gerektirir değilse sultan ile kethüda arasında fark kalmaz.

Tuğrul Bey parmağındaki bakır yüzüğe baktı. Baba Tahir’in söylediklerini düşündü. Hazinedar doğru söylüyordu. Gazap ve kızgınlık her adama yakışabilirdi ama adalet ve ihsan er adama yakışırdı. Sultanlık gazap hâlinde korkunç olabilirdi. Oysa sultanlara sükûnet ve yumuşak huyluluk lazımdı. Merhamet her insanın gönlüne bağışlanmıştı ama güç sahipleri merhametli olunca daha adil olurlardı. Baba Tahir’in söylediği de buydu. Divanda durumu şaşkınlıkla izleyen vezirlerine döndü:

-Bu adamı hazinedarlıktan azlediyorum. Madem devletin değil benim malımı çaldı, canının bağışlanmasına karşılık bana olan borcunu ödemesi lazım. Bunun için onu kendi hizmetime alıyorum, dedi.

Divandakiler durumun birdenbire değişmesine çok şaşırmışlardı. Memnuniyet gösterisi olarak tebessüm edecek oldular ama Tuğrul Bey’in ciddi hâlini görüp sevinçlerini sonraya sakladılar. Hazinedar ise secdeye kapanmış canının bağışlandığına şükreliyordu.